

УДК 323.2

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2025.61.35>

ПОШИРЕННЯ РОСІЙСЬКИХ НАРАТИВІВ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ ЯК СКЛАДНИК ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ

Ірина Грідіна

*Маріупольський державний університет,
історичний факультет, кафедра політології та міжнародних відносин,
вул. Преображенська, 6/4, 03037, м. Київ, Україна*

Тетяна Іванець

*Маріупольський державний університет,
історичний факультет, кафедра філософії та соціології,
вул. Преображенська, 6/4, 03037, м. Київ, Україна*

Сергій Пахоменко

*Маріупольський державний університет,
історичний факультет, кафедра політології та міжнародних відносин,
вул. Преображенська, 6/4, 03037, м. Київ, Україна*

Стаття комплексно аналізує поширення російських наративів у європейському інформаційному просторі в контексті ведення гібридної війни Російської Федерації проти України. Висвітлено стратегію РФ щодо системного використання пропагандистських меседжів як компонента інформаційного впливу на громадську думку в державах ЄС з метою делегітимізації української державності, дискредитації українського керівництва, розпалювання сумнівів у доцільності підтримки України, а також провокування розколів у європейських суспільствах. Досліджено ключові антиукраїнські наративи, які поширюються за сприяння Кремля. Детально розглянуто механізми поширення дезінформації: російські медіа (особливо RT), проросійські новинні платформи в країнах ЄС, так звані клони авторитетних європейських медіа, соціальні мережі (X, Telegram, Facebook) та координовані мережі ботів. Виокремлено специфічні наративи, адаптовані до внутрішнього інформаційного клімату окремих країн – Чехії, Франції, Польщі, Угорщини, Румунії, Словаччини, Сербії, у яких РФ експлуатує історичні травми, етнічні конфлікти, страхи перед міграцією та втрату суверенітету. Окреслено роль дезінформаційних кампаній Doppelganger і Overload у поширенні російської пропаганди, зокрема створення фейкових копій європейських медіа та використання Telegram як «трампліна» для поширення пропаганди на основні платформи, проаналізовано конкретні приклади сайтів і каналів, залучених до операцій з інформаційного впливу, та надано оцінку їх впливу на виборчі процеси, зокрема в контексті виборів до Європарламенту 2025 року. Визначено, що інформаційні операції РФ націлені не лише ослабити підтримку України, а й дестабілізувати політичну ситуацію всередині країн ЄС, створюючи сприятливе середовище для проросійських сил.

Ключові слова: російська пропаганда, російсько-українська війна, геополітична експансія, РФ, політична комунікація, гібридна війна, нові медіа, соціальні медіа, правий радикалізм.

Постановка проблеми. В умовах повномасштабної російської агресії проти України одним із ключових міжнародних партнерів нашої держави є Європейський Союз. У результаті держави-члени ЄС автоматично потрапляють у зону пріоритетного інформацій-

ного впливу з боку РФ. Основною метою такого впливу є дестабілізація підтримки України на європейському рівні шляхом стимулювання антиукраїнських настроїв, посилення євроскептицизму та формування сприятливого інформаційного клімату для реалізації російських інтересів. Для досягнення цієї мети російська пропаганда намагається нав'язати наративи щодо неефективності й невігідності подальшої підтримки України, а також неможливості стабільного функціонування Європейського Союзу без співпраці з Росією, використовуючи всі доступні інструменти гібридної війни.

Аналіз останніх наукових публікацій. Зазначена наукова тематика сьогодні є доволі популярною серед дослідників, зокрема, вплив фейкових новин на політичні процеси вивчали В. Польнікова, Л. Доскіч, І. Мудра, Н. Перепелиця, Д. Пятіна; російську дезінформацію аналізували В. Троян, Н. Хламазда, І. Мамедов, Ю. Савельєв; методи та нюанси російської пропаганди досліджували Б. Іваницька, С. Гусєва, О. Близняк, М. Задорожна, М. Бутус. Але при цьому особливості застосування російської пропаганди в країнах ЄС в контексті російської гібридної війни проти України залишаються недостатньо вивченими.

Мета статті – проаналізувати характерні риси та основні інструменти поширення російських наративів у європейському інформаційному просторі в контексті реалізації гібридної війни РФ проти України.

Виклад основного матеріалу. На думку дослідника Ю. Савельєва, російські наративи щодо війни в Україні базуються на чотирьох основних складниках: Україна сформована як антиросійський проєкт західними державами (і це загроза Росії); Україною керують послідовники нацистської ідеології; Україна штучне утворення (у контексті ідентичності та генезису нації); Україна здійснює геноцид населення Донбасу (тому Росія має його захистити) [11]. Саме ці наративи використані для обґрунтування військового вторгнення в Україну у 2022 році та саме з них випливала його основна офіційна мета – захист людей, яким загрожує геноцид. Для її досягнення передбачалося проведення, по-перше, демілітаризації, яка визначалася як нейтралізація військового потенціалу, по-друге, денацифікації, яка розумілася як очищення України від пронацистської ідеології та її представників. У березні 2022 року до цього наративу додано тезу про те, що Україна планувала вторгнення на Донбас та в Росію разом з країнами НАТО, тому на українській території було створено бази НАТО та біологічні лабораторії для епідеміологічної дестабілізації Росії. Ця теза затверджувала в очах російської громадськості правильність рішення про військове вторгнення в Україну [8].

Російське військове вторгнення в Україну протягом усього часу супроводжується активною антиукраїнською інформаційною кампанією, спрямованою на європейських союзників України з метою вплинути на політичну ситуацію та громадські настрої в Європі. Аналіз 20 новинних вебсайтів Чехії, які найчастіше цитують російські медіа та просувають проросійські меседжі, дав змогу виокремити такі проросійські наративи станом на вересень 2024 року: Україна та її союзники порушують права цивільних осіб; Росія діє у відповідь на агресію України та Заходу; українське керівництво нелегітимне; Захід сприяє ескалації війни в Україні; Росія перемагає на полі бою, західна допомога Україні неефективна; Україна є державою, що поширює тероризм, розміщує на своїй території американські біолабораторії [7]. Аналіз проросійських медіа Франції та Чехії, здійснений «Глобал Еспрессо» в листопаді 2024 року, виявив такі проросійські наративи: підтримувати Україну не має сенсу; Росія виграє війну, поразка України та Заходу близька; Захід винен у війні в Україні; неонацистська хунта в Україні; розпалювання внутрішнього конфлікту в ЄС та демонізація ЄС; Захід занепадає, настає новий світовий порядок з БРІКС [14].

Крім зазначених проросійських наративів загального спрямування, просувалися і спеціальні, орієнтовані на конкретну країну з урахуванням її потенційних слабких місць. Наприклад, поширення інформації щодо прагнень Румунії анексувати Молдову та образ проросійських молдавських політиків як захисників її незалежності; акцентування уваги на порушеннях прав угорської меншості, намаганнях Заходу своїм впливом знищити угорців як націю та проросійський уряд В. Орбана як останній захист; заклики до сербських громадян розпочати власну спецоперацію звільненню сербського народу в Косово під егідою ультраправих (проросійських) груп тощо [10].

У Словаччині на порядку денному проросійських медіа найбільш активно присутні наративи про диктат світових інституцій, антиамериканські настрої, посилення проросійських настроїв, сумніви щодо геополітичного курсу Словаччини, спрямованого на співпрацю із західними структурами, демонізацію України, спроби виправдати втручання та дії Росії. При цьому треба зазначити, що кількість онлайн-медіа, які просувають проросійські меседжі в Словаччині, збільшилася з 90 у 2017 році до 210 у 2021-му та до 327 у 2022-му. Більшість з них публікують контент через соціальні мережі, основною платформою для поширення дезінформації є Facebook [15].

У Польщі фейкові проросійські новини поширюють інформацію, яка має сприяти внутрішньому розколу, недовірі до Заходу, викликати соціальні емоції, наприклад: Польща піддається українізації, а поляки стають громадянами «другого сорту», зокрема мають обмежений доступ до системи охорони здоров'я; польський уряд відправив солдатів воювати в Україну; планується референдум про «відокремлення» Львова від України та його включення до складу Польщі (цю інформацію просували проросійськими Telegram-каналами, навіть розсилали фотографії виборчих карток для референдуму) [16].

Російські наративи та пропаганда поширюються декількома основними каналами: російські онлайн-медіа або проросійські онлайн-медіа, які фінансуються РФ; російські клони відомих європейських медіа; соціальні мережі, де активно присутні російські боти; проросійські Telegram-канали; представники радикальних правих сил, які фінансуються РФ.

Щодо російських медіа, то одним із ключових рупорів російської пропаганди є видання Russia Today, запущене у 2005 році. Тоді його основною метою було поширення російської культури та російського бачення у світі. У 2008 році, після початку війни в Грузії, видання перейменовано на RT і його фокус роботи змінився на протистояння цінностям Заходу [12].

Одноголосним рішенням Ради ЄС від 2 березня 2022 року (невдовзі після початку повномасштабного російського вторгнення в Україну) RT включено до списку пропагандистських медіа. Зазначено, що цей ресурс є організацією, «яка перебуває під постійним прямим або непрямим контролем влади Російської Федерації та є важливою та інструментальною в просуванні та підтримці військової агресії проти України». І хоча на сьогодні канал більше не доступний у країнах Європи через супутник або кабельне телебачення, його вебсайт все ще активно функціонує та до самого контенту є доступ у Європі, попри те, що він підпадає під заборону ЄС [9]. Саме RT часто є джерелом для інших проросійських вебсайтів у межах усього Європейського Союзу.

Проросійські сайти в Європі найчастіше відкриваються за сприяння РФ та мають російське фінансування, наприклад, сайт «Голос Європи», зареєстрований у Чехії на початку 2023 року. Розслідування, проведене представниками європейських служб безпеки, показало, що сайт має зв'язки з В. Медведчуком та А. Марчевським. Треба зауважити, що «Голос Європи», окрім виконання інформаційної функції, був інструментом фінансування правих радикальних політичних партій у Європі – близько 1 мільйона євро кожного місяця

відправляли десяткам ультраправих політиків з Німеччини, Франції, Польщі, Нідерландів та інших країн ЄС як плату за поширення кремлівської пропаганди в західних медіа, сприяння розбрату в Європі, зміцнення позиції проросійських кандидатів на виборах до Європейського парламенту [6].

Треба зазначити, що служби безпеки країн Європи постійно викривають сайти та онлайн-медіа, які створюють для просування російської пропаганди та дезінформації. Наприклад, французьке урядове агентство з протидії іноземному впливу VIGINUM на початку 2024 року викрило спецоперацію РФ Portal Kombatt, у межах якої мережа російських вебсайтів поширювала на Заході кремлівську пропаганду про війну в Україні. Сайти цієї мережі не створювали власного контенту, а ретранслювали публікації з трьох основних джерел: акаунти російських або проросійських суб'єктів у соціальних мережах; акаунти російських інформаційних агентств; офіційні сайти місцевих інституцій або суб'єктів. З 23 червня до 19 вересня 2023 року сайти мережі Portal Kombatt опублікували понад 150 тисяч матеріалів, які позитивно висвітлювали спеціальну військову операцію РФ та дискредитували Україну [3]. У контексті цього також можна згадати вебсайт Voice-of-Europe.eu, викритий розвідувальними службами країн ЄС на початку 2024 року, який поширював дезінформацію щодо України з метою вплинути на вибори в Європарламент [4].

Важливим складником гібридної війни РФ у країнах Європи є використання так званих клонованих сайтів. Про дезінформаційну кампанію РФ під назвою Doppelgänger уперше згадано у 2022 році організаціями Qurium Media Foundation та EU DisinfoLab. Doppelgänger була багатогранною операцією, за яку відповідала російська «Агенція соціального дизайну» на чолі з Іллею Гамбашидзе. Вона передбачала клонування доменів та створення клонів популярних європейських медіа для формування лояльного до РФ інформаційного поля, маніпулювання європейською громадськістю з метою внесення розколу (використовуючи будь-який інформаційний привід – від міграційної кризи до виборів), блокування закордонної допомоги Україні [5]. До основних напрямів діяльності операції Doppelgänger належали такі: масове поширення фейкових новин; посилення впливу позицій радикальних політичних сил (частіше крайніх правих, але інколи й крайніх лівих); маргіналізація альтернативних проросійським наративам поглядів [2].

Улітку 2023 року виявлено десятки клонів сайтів таких медіагігантів, як Le Monde, Bild, The Guardian. На їхніх сторінках публікували вигадані новини: від антиєвропейських меседжів до відвертої проросійської пропаганди. Аналітики вважають, що Doppelgänger значно вплинула на перебіг передвиборчої кампанії в Німеччині, забезпечивши праворадикальній «Альтернативі для Німеччини» друге місце в Бундестазі на виборах 2025 року. Паралельно проводили інші інформаційні операції, наприклад, Operation Overload, яка передбачала спам-розсилки з посиланнями на фейкові відео в Telegram, що імітували Euronews, Wall Street Journal чи Spiegel. Overload і Doppelgänger були пов'язані між собою технологіями: обидві спиралися на механізм легітимізації джерела, що є важливим складником будь-якої пропагандистської кампанії [2].

Особливо вразливими до російської дезінформації залишаються соціальні медіа, як-от X (раніше Twitter), Telegram, TikTok, Facebook та YouTube. Особливо активізувалася роль X у поширенні російських наративів та антиукраїнської риторики, зокрема часто застосовується така схема: робиться допис з акаунту анонімного користувача платформи X, а потім ця інформація поширюється прокремлівськими медіа чи російськими ботами, швидко отримуючи велике охоплення. Наприклад, пост про те, що Зеленський купив приватний банк у Франції, опубліковано анонімним користувачем X, а потім поширено російськими медіа – eNews та news.ru [6].

«Мережа протидії дезінформації» (Counter Disinformation Network), яка об'єднує понад 130 фахівців по боротьбі з дезінформацією із 40 громадських організацій, університетів, новинних і фактчекерських організацій країн Європи та Північної Америки, проводила у 2024 році дослідження щодо поширення російських наративів у мережі X. У період з 4 до 28 червня в X опубліковано 1 366 проросійських дописів шістьма мовами – німецькою, французькою, англійською, італійською, польською та українською, загальна кількість переглядів цих дописів до кінця червня вже перевищила 4,66 мільйона [1].

Важливим механізмом поширення російських наративів є такий месенджер, як Telegram. І хоча Telegram не надто популярний у Європі, однак саме він використовується як відправна точка: через нього російська пропаганда спочатку поширюється серед екстремістських груп, а потім із цього джерела розповсюджується на більш популярні в Європі платформи, як-от X чи Facebook. Більшість із цих Telegram-каналів є частиною широкої мережі російської дезінформації: польський UKR LEAKS.pl – частина багатомовної мережі Telegram-каналів та афілійованих платформ UKR LEAKS (під керівництвом Василя Прозорова); InfoDefensePOLAND належить до групи InfoDefense, яка працює більш ніж 30 мовами та пов'язана з Юрієм Подолякою; канал «Правда PL» входить до групи «Правда» – великої міжнародної мережі прокремлівських новинних вебсайтів та сторінок у соціальних мережах, яка, за даними компанії Newsguard, поширює контент настільки широко, що «заражає» відповіді чатботів зі штучним інтелектом [13].

Висновки. РФ протягом тривалого часу проводить активну роботу щодо поширення власних наративів у країнах ЄС, особливо ці зусилля активізувалися після початку повномасштабної війни в Україні. Для цього використовують дуже різноманітні ресурси: російські медіаресурси, проросійські сайти в країнах Європи, сайти-клони впливових європейських ЗМІ, соціальні медіа (соціальні мережі та месенджери) та цілі мережі ботів. На сьогодні російські інформаційні операції є настільки масштабними, що, попри об'єднану та ефективну роботу країн ЄС щодо викриття окремих ресурсів, постійно з'являються нові. І загроза полягає не лише в тому, що формується лояльне для РФ середовище та розпалюються антиукраїнські настрої, а й у тому, що ці операції з дезінформації впливають на політичні процеси в Європі, провокують розколи серед європейської громадськості, сприяють посиленню правих радикальних партій.

Список використаної літератури

1. Операція «Doppelganger»: два роки антиукраїнської пропаганди. 05.09.2024. Stopfake.org. URL: <https://www.stopfake.org/uk/operatsiya-doppelganger-dva-roki-antiukrayinskoyi-propagandi/>
2. Польшікова В. Фейкові медіа, реальний вплив: як технологія Doppelgänger ламає демократії зсередини. *ФАКТ*. 23.03.2025. URL: <https://fact-news.com.ua/feykovi-media-realniy-vpliv-yak-tehnologiya-doppelganger-lamae-demokratii-zseredini/>
3. Троян В. Виправдовувала війну в Україні: Франція викрила кампанію РФ з дезінформації. *RSS*. 13.02.2024. URL: <https://imi.org.ua/news/vypravdovuvala-vijnu-v-ukrayini-frantsiya-vykryla-kampaniyu-rf-iz-dezinformatsiyi-i59145>
4. У ЄС викрито проросійську мережу, що поширює дезінформацію через Voice-of-Europe.eu. *RSS*. 29.03.2024. URL: <https://imi.org.ua/en/news/pro-russia-network-spreading-disinformation-through-voice-of-europe-eu-exposed-in-the-eu-i60315>
5. Doppelganger, штучний інтелект та просування наративів Кремля: як Москва посилює інформаційний тиск на Україну та ЄС. *РІР*. 29.04.2024. URL: <https://rpr.org.ua/news/doppelganger-shtuchnyy-intelekt-ta-prosuvannia-naratyviv-kremlia-iak-moskva-posyliuie-informatsiynyy-tysk-na-ukrainu-ta-yes>

6. Hlamazda N. Kremlin propaganda finds voice in Europe's alternative media. Ukraine shares experience in how to counter it. *Gwara Media*. 30.04.2025. URL: <https://gwaramedia.com/en/kremlin-propaganda-finds-voice-in-europes-alternative-media-ukraine-shares-experience-in-how-to-counter-it/>
7. Inside pro-Russian Czech news websites: how Kremlin narratives influence European audiences. *SPRAVDI*. 06.09.2024. URL: <https://spravdi.gov.ua/en/inside-pro-russian-czech-news-websites-how-kremlin-narratives-influence-european-audiences/>
8. Mamedov I.A. A Fragile narrative: Transformations and consistency in the Russian representation of the war in Ukraine. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/17506352241264436>
9. Russian propaganda bypasses EU sanctions: accessing RT's website in France is "child's play". *RSF*. URL: <https://rsf.org/en/russian-propaganda-bypasses-eu-sanctions-accessing-rt-s-website-france-child-s-play>
10. Russian propaganda in Eastern European countries: Hungary, Romania, Moldova, Serbia. *Фільтр*. 27.01.2023. URL: <https://filter.mkip.gov.ua/en/russian-propaganda-in-eastern-european-countries/>
11. Savelyev Yu. Untruthful claims, real war, dire consequences: understanding the narrative of the Russian invasion of Ukraine. *Journal of Contemporary Central and Eastern Europe*, 2023. vol. 31(2), Pp. 467-480, URL: https://www.researchgate.net/publication/369459269_Untruthful_claims_real_war_dire_consequences_understanding_the_narrative_of_the_Russian_invasion_of_Ukraine
12. The European response to Russian disinformation in the context of the war in Ukraine. *Hungarian Journal of Legal Studies*. 2024. Volume 64: Issue 4. Pp. 589-599. URL: <https://akjournals.com/view/journals/2052/64/4/article-p589.xml>
13. The Telegram channels spreading pro-Russian propaganda in Poland. *BBC*. 24.06.2025. URL: <https://www.bbc.com/news/articles/c0eqdd53dd7o>
14. The top six narratives that Russian propaganda and pro-Kremlin media promote in Europe. *Espresso*. 26.11.2024. URL: <https://global.espresso.tv/russia-fake-news-the-top-six-narratives-that-russian-propaganda-and-pro-kremlin-media-promote-in-europe>
15. Tkáčová H. Unveiling Pro-Russian Narratives: A Study of Media Propaganda Amidst the Ukraine Conflict (Insights from the Slovak Context). *Tripodos*. 2024. Number 56. URL: https://tripodos.com/index.php/Facultat_Comunicacio_Blanquerna/article/view/1262/1465
16. Zadorožna M., Butuc M. Russian disinformation in Moldova and Poland in the context of the Russo-Ukrainian war. *Security and Defence Quarterly*. 2024 №46(2). Pp. 47-65. URL: <https://securityanddefence.pl/Russian-disinformation-in-Moldova-and-Poland-in-the-context-of-the-Russo-Ukrainian,189686,0,2.html>

DISSEMINATION OF RUSSIAN NARRATIVES IN THE EUROPEAN INFORMATION SPACE AS PART OF THE RUSSIAN FEDERATION'S HYBRID WAR AGAINST UKRAINE

Iryna Gridina

*Mariupol State University, Faculty of History,
Department of Political Science and International Relations,
Preobrazhenska Str., 6/4, 03037, Kyiv, Ukraine*

Tetiana Ivanets

*Mariupol State University, Faculty of History,
Department of Philosophy and Sociology,
Preobrazhenska Str., 6/4, 03037, Kyiv, Ukraine*

Serhii Pakhomenko

*Mariupol State University,
Faculty of History, Department of Political Science and International Relations,
Preobrazhenska Str., 6/4, 03037, Kyiv, Ukraine*

The article comprehensively analyses the spread of Russian narratives in the European information space in the context of the Russian Federation's hybrid war against Ukraine. It highlights the Russian Federation's strategy of systematically using propaganda messages as a component of information influence on public opinion in EU countries with the aim of delegitimising Ukrainian statehood, discrediting the Ukrainian leadership, sowing doubts about the advisability of supporting Ukraine, and provoking divisions in European societies. Key anti-Ukrainian narratives spread with the Kremlin's assistance are examined. The mechanisms for spreading disinformation are examined in detail: Russian media (especially RT), pro-Russian news platforms in EU countries, so-called 'clones' of authoritative European media, social networks (X, Telegram, Facebook) and coordinated bot networks. Specific narratives adapted to the internal information climate of individual countries – the Czech Republic, France, Poland, Hungary, Romania, Slovakia, and Serbia – are highlighted, in which the Russian Federation exploits historical traumas, ethnic conflicts, fears of migration, and loss of sovereignty. The role of the Doppelganger and Overload disinformation campaigns in spreading Russian propaganda, in particular the creation of fake copies of European media and the use of Telegram as a 'springboard' for spreading propaganda to mainstream platforms, has been outlined, specific examples of websites and channels involved in information influence operations have been analysed, and assesses their impact on electoral processes, particularly in the context of the 2025 European Parliament elections. It is determined that the Russian Federation's information operations are aimed not only at weakening support for Ukraine, but also at destabilising the political situation within EU countries, creating a favourable environment for pro-Russian forces.

Key words: Russian propaganda, Russian-Ukrainian war, geopolitical expansion, Russian Federation, political communication, hybrid warfare, new media, social media, right-wing radicalism.